

Posudek na magisterskou diplomovou práci

Bc. Markéta Jirkovská

Etické kodexy ve světle současné tlumočnické praxe

(Codes of Ethics in the Light of Current Interpreting Practice)

UK FF ÚTRL, leden 2019

Diplomová práce Bc. Markéty Jirkovské má charakter teoreticko-empirické studie, jež se podrobně věnuje definování, pojetí a vnímání profesní etiky v teorii, ale především pak konkrétně v samotné tlumočnické praxi. Je to první diplomová práce na Ústavu translatologie FF UK, která systematicky analyzuje etické kodexy předních profesních tlumočnických organizací doma i ve světě, zásady a pravidla v nich definovaná, a na základě podrobného dotazníkového šetření pak zkoumá jejich respektování a ne/dodržování ze strany profesionálních tlumočnicků všech kategorií působících v České republice.

Diplomová práce (DP) má 167 stran (+tři přílohy: první dvě na DVD a v SIS, třetí v archivu diplomantky: příloha 1 – dotazník /10 stran/; příloha 2 – korpus zkoumaných etických kodexů /43 stran/; příloha 3 – odpovědi respondentů - /708 stran/). Diplomová práce je rozdělena, kromě Úvodu (1.) a Závěru (11.), do 9 základních kapitol a řady podkapitol a oddílů. Teoretická a empirická část diplomové práce jsou rozsahem téměř vyrovnané a samotná DP svým rozsahem vysoce přesahuje požadavky stanovené pro magisterské závěrečné práce.

Nejprve diplomantka srozumitelně, jasně a logicky vymezuje základní pojmy. Poté se věnuje profesní etice a normám v translatologii (vychází např. z Touryho, Chestermana, Garzoneho, Viezziho, Kaliny a dalších známých badatelů) a srovnává v tomto ohledu překlad s tlumočením. Již zde (s. 23-24) správně konstatuje, že *„přestože většina těchto norem a etických principů je obecně platná jak pro překladatele, tak pro tlumočníky, tlumočníci se na rozdíl od překladatelů musí potýkat ještě s jedním faktorem, a tím je bezprostřednost komunikace...[] ...není proto vždy jednoduché určit, jakými normami se mají tlumočníci řídit a či očekávání mají naplnit“*. Toto se následně prokáže i v empirické (dotazníkové) části DP. V páté kapitole charakterizuje současný stav zkoumané problematiky v translatologii, stručně se vrací do minulosti a uvádí, že se etika dostala do popředí zájmu translatologů až s postupem profesionalizace této disciplíny a se vznikem tlumočnických a překladatelských studijních oborů a profesních organizací, a že si tito uvědomují potřebu vytvoření etických kodexů v závislosti na druhu tlumočení, pro který jsou určeny (konferenční tlumočení, tlumočení ve znakovém jazyce a komunitní tlumočení / soudní tlumočení). V závěru této kapitoly diplomantka píše, že se v empirické části bude inspirovat zejména dvěma pracemi, a to výzkumem Al-Salmana o dodržování tlumočnických etických kodexů, jenž byl realizován mezi tlumočníky v USA, Kanadě a Austrálii. Druhou prací je pak DP A. Sveřepové (2016) z Ústavu translatologie, která prostřednictvím dotazníkového šetření zkoumala jednání českých překladatelů v eticky problematických situacích. Od 6. kapitoly si již diplomantka postupně připravuje půdu pro svůj empirický výzkum, jelikož zde popisuje specifika různých tlumočnických kontextů z pohledu profesní etiky (kontext konferenčního tlumočení versus asymetrické tlumočnické kontexty). V 7. kapitole pak autorka předkládá korpus deseti (diplomantka: osmi?) tlumočnických etických kodexů deseti (8?) profesních organizací

působících v ČR a v zahraničí (s. 40: není rovněž zcela přesně uveden původ jednotlivých organizací: AFILS: Belgie x Francie, AIIC – organizace s celosvětovou působností) a v 8. kapitole tento korpus etických kodexů podrobuje detailní analýze a vzájemnému srovnání. V přehledných tabulkách porovnává, zda a jak jsou uvedeny v jednotlivých kodexech jednak povinnosti tlumočnicků (postupně jednotlivé povinnosti dává do tabulek: zachování mlčenlivosti, přesné tlumočení, zachování nestrannosti, kompetence, příprava a profesní rozvoj, důstojné vystupování, etiketa, kolegiálnost, profesní integrita atd.) a jednak práva tlumočnicků (právo odmítnout tlumočení, právo na uspokojivé pracovní podmínky, právo na spravedlivou odměnu atd.). Konstatuje, že se kodexy liší svou explicitností jak u jednotlivých povinností, tak i práv. Jistě by bylo zajímavé podívat se podrobněji, proč tomu tak je (např. kodexy pro odlišné typy tlumočení a s jinými podmínkami členství?). To by však rozsah teoretické části DP dále ještě navýšilo.

Cílem empirické části DP bylo pomocí kvantitativně kvalitativního dotazníkového šetření zjistit, jak se tlumočníci staví k principům etických kodexů a do jaké míry jimi stanovené etické zásady, popsané v teoretické části práce uplatňují právě v praxi. Na základě vybraných modelových situací se následně diplomantka snaží analyzovat a popsat, jak tlumočníci jednají v eticky problematických situacích. Při tvorbě otázek vychází ze zkoumaných etických kodexů a dále se inspirovala akreditační zkouškou australské státní agentury pro testování a certifikaci tlumočnicků NAATI (2013), publikací Cartwrightové (1999), bakalářskou prací Kubiškové (2010), magisterskou prací Sveřepové (2016) a výzkumem Al-Salmana (2008). Diplomantka si stanovuje dvě výzkumné otázky:

1. *Řídí se tlumočníci s kratší praxí v oboru (méně než 10 let) etickými zásadami uváděnými v etických kodexech méně než tlumočníci s delší praxí (více než 10 let)?*
2. *Řídí se tlumočníci, kteří jsou členy profesních tlumočnických organizací (PTO) etickými zásadami uváděnými v etických kodexech více než tlumočníci, kteří nejsou členy PTO?*

Diplomantka podrobně popisuje metodologii přípravy dotazníku (předvýzkum a samotný výzkum, jednotlivé části dotazníku) i samotný postup a techniku výzkumu. Finální verze dotazníku má 42 otázek a je rozdělen do čtyř částí (osm segmentačních otázek, osm modelových situací, jedenáct škálových otázek a patnáct polouzavřených a otevřených otázek) a jeho vyplnění nemá trvat více než 30 minut (?). Takto dlouhý dotazník je již téměř na hraně toho, co jsou respondenti ještě ochotni vyplňovat. Celkem autorka získala 54 vyplněných dotazníků a následně se podrobně věnuje analýze získaných dat (s. 83-152) dle výše uvedeného pořadí otázek. Zjištěné odpovědi v přehledných grafech a popisech jsou jistě zajímavé, někdy však nejednoznačné a ne vždy očekávané. Největší spektrum odlišných názorů v jednotlivých odpovědích vyvolaly tzv. modelové situace, které byly s diplomantkou probírány již v průběhu přípravy a psaní DP. Diplomantka se rozhodla je však zařadit, inspirovala se zde totiž akreditačními zkouškami NAATI. Jednotlivé modelové situace měly pokrýt různé eticky citlivé aspekty tlumočnických situací (mlčenlivost, loajalita ke klientovi, princip nestrannosti/neutrality, možný střet osobního přesvědčení, kolegiálnost, zásada věrného a přesného tlumočení, spravedlivá odměna, rasistický obsah výchozího projevu atd.). Diplomantka odpovědi z jednotlivých modelových situací shrnuje a snaží se je dát do souvislosti s členstvím v profesních organizacích a s délkou tlumočnické praxe. Vzhledem k tomu, že tyto modelové situace zahrnovaly různé kontexty a odlišné druhy tlumočení (soudní, konferenční, komunitní, doprovodné, konsektivní atd.), je jednoznačný zobecněný závěr a shrnutí poněkud nereálné. Celkově dotazníkový výzkum a následná diskuse diplomantce ukázaly, že tlumočníci (s. 156) etické kodexy obecně považují pro svou praxi za důležité a řídí se zásadami, které tyto kodexy stanovují. Souvislost mezi délkou praxe, členstvím v PTO a dodržováním etických kodexů se však podařilo prokázat jen u některých otázkách. Zároveň diplomantka konstatuje, že etické kodexy tlumočnických organizací

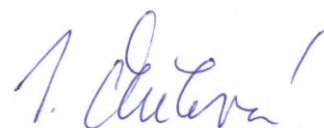
nepokrývají všechny aspekty tlumočnické etiky, nedají se aplikovat na každou situaci, a že se tlumočníci v řadě situací spoléhají spíše na své vlastní zkušenosti.

Výsledky dotazníkového šetření zcela jistě představují vhodný základ pro další případný výzkum v této oblasti.

K obsahové stránce nemám žádné další připomínky, práce je dobře strukturovaná a celá dotazníková analýza a následná diskuse je poctivě postavená a zpracovaná.

Práce Markéty Jirkovské splňuje všechny náležitosti magisterské diplomové práce. Je napsaná poctivě, samostatně, kultivovaným jazykem, a přináší řadu zajímavých a užitečných poznatků pro teorii i praxi tlumočení, zejména pro oblast etiky, deontologie, role, postavení a chování tlumočnicka při výkonu jeho profese. Způsobem zpracování dané problematiky diplomantka prokázala, že dobře nastudovala příslušnou odbornou literaturu, že s touto literaturou dovede velmi dobře pracovat a je schopna jednotlivé úvahy, názory a poznatky samostatně utřídit, předložit a systematizovat.

Diplomovou práci **Bc. Markéty Jirkovské** doporučuji k obhajobě a hodnotím ji prozatím stupněm **v ý b o r n ě**. O definitivní klasifikaci rozhodne vlastní průběh obhajoby.

Prof. PhDr. Ivana Čeňková, CSc.
vedoucí diplomové práce
Ústav translatologie FF UK

Praha 21. 01. 2019